

Jsem xenofob: jazykový

LENKA
KAPSOVÁ
překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Dávno před současnou uprchlickou vlnou jsem vyslechla rozhovor několika intelektuálů. Jedna známá odsuzovala své sousedy za podezřívavost vůči Romům a sebevědomě prohlásila, že v ní samé není xenofobie ani špetka. I já si o sobě namlouvám, že nemám moc předsudků, ale kategoričnost jejího prohlášení mě zarazila. Zkusila jsem sama sebe otestovat na několika hypotetických situacích. Zalekla bych se, kdyby se mi jako paní na úklid přihlásila Romka? Chtěla bych být v menšině v domě plném muslimů? I když bych se asi nakonec v jednotlivých případech řídila intuicí plus rozumem, nemůžu s čistým svědomím říct, že by ve mně neproběhla ostražitá prvotní reakce. Jistá míra xenofobie (podle definice strachu z cizích lidí) je člověku zřejmě vrozená. Obava z odlišného je pudová záležitost a lze ji prý pozorovat i u zvířat.

Opět jsem se přistihla, že si nemyslím jenom „kdo má ty kydy poslouchat“, ale taky „leze mi na nervy ten příšerně nosový americký přízvuk“

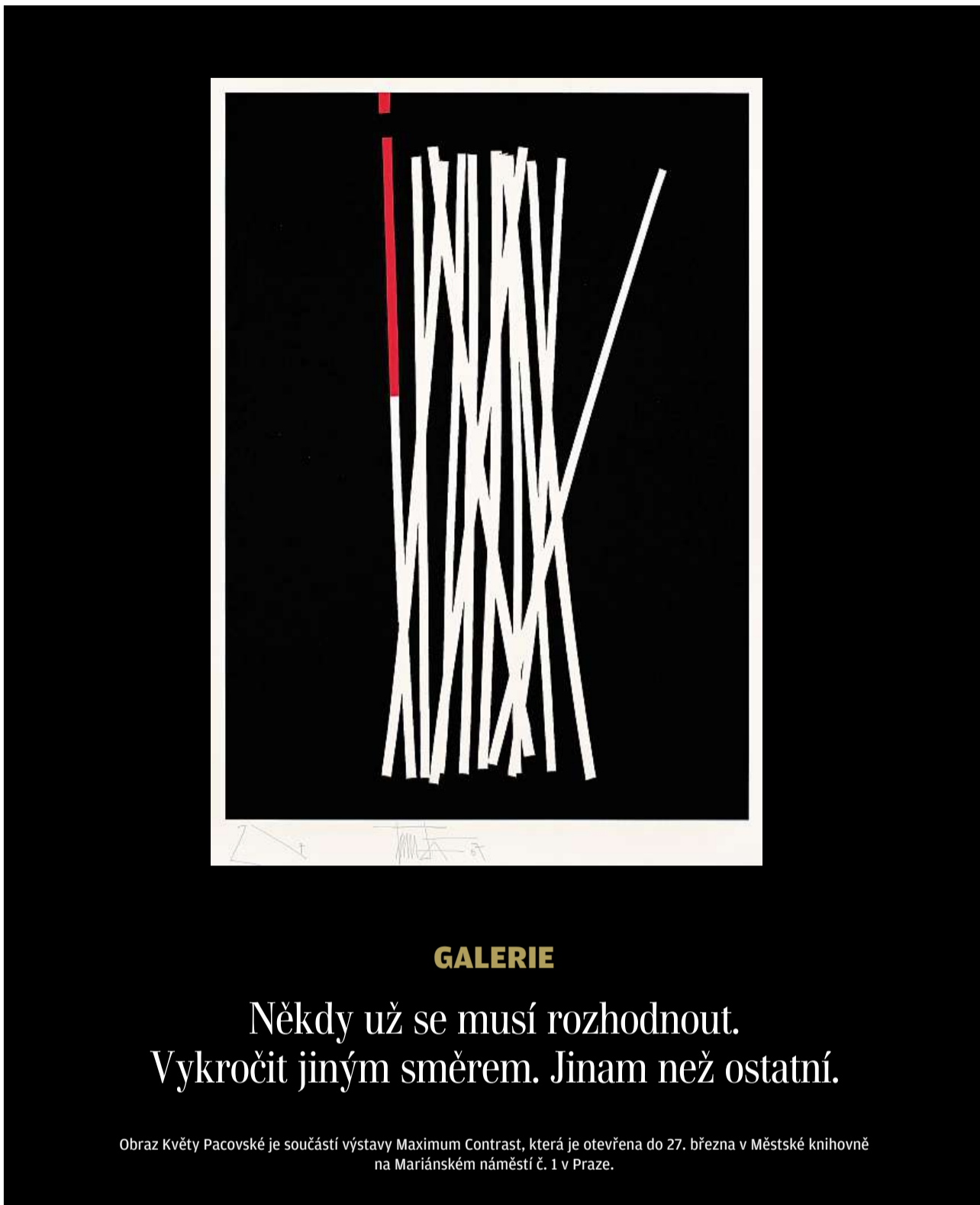
Později jsem si na tuto debatu vzpomněla, když jsem se přistihla při němčem, co by se dalo nazvat „jazykovou xenofobií“. Jela jsem v nacpaném autobuse a nějaký cestující, podle vzhledu starší Japonec, si začal vyřizovat telefonní hovor. Vypadal decentně, ale mluvil neskutečně rychle a hlasitě. Během tří zastávek jsem měla nervy nadřanc a uvědomila jsem si, že mě kromě samotného rušení pohoršuje fakt, že mele pusou v cizím jazyce. Není mu hloupé takhle halekat, když je tu „na návštěvě“? Možná mě i dráždilo, že nerozumím ani slovo.

Výjev druhý, tramvaj, dvě mladé Američanky jako vystříženě z nějakého středoškolského seriálu. Zabíraly sedadla položenými batohy a řešily nějaké vztahové záležitosti. Hlučný hovor dívek se skládal z nekonečných variací zhruba tohoto znění: „Prostě jako chápeš, na to já jako nemám nervy. Jako jestli mi kecá, tak to já prostě fakt nežeru, chápeš. Jako at si to strčí do pr...“ Opět jsem se přistihla, že si nemyslím jenom „kdo má ty kydy poslouchat“, ale taky „leze mi na nervy ten příšerně nosový americký přízvuk“.

Výjev třetí (mám strach, že se ze mě stává zahořklá babka). Při nákupu ve večerce vietnamský prodáváč ani během markování a placení nepřestává švitořit do telefonu a nevěnuje mi jediný pohled. Vadí mi, že mě ignoruje, ale taky si říkám, to je tedy neřek, když u nás v Čechách mají dorozumivací řeč, ve které se vůbec nechytáme...

Proč to všechno píšu? Abych odsoudila halekající japonské byznysmeny, dospívající americká telátka nebo prodáváče krátké si čas v kramě skypování s příbuznými ve Vietnamu? Kdepak, chtěla jsem si postěžovat na sebe, udělat jakýsi coming-out a přiznat se: jsem jazykový xenofob, neměřím všem stejným metrem. Vadí mi neo-malené chování, ale u cizinců mě dráždí o kapičku víc.

Celá věc má jedno pozitivní východisko. Že patříme k druhu homo sapiens a máme svobodu neřítit se první reakcí, kterou nám přehrají instinkty. Vždycky můžeme zvolit následující, kterou nám – doufejme – napoví náš rozum, náš intelekt, naše civilizovanost.

GALERIE

Někdy už se musí rozhodnout.
Vykročit jiným směrem. Jinam než ostatní.

Obraz Květy Pacovské je součástí výstavy Maximum Contrast, která je otevřena do 27. března v Městské knihovně na Mariánském náměstí č. 1 v Praze.

Novořeč vzor 2016

Osobní výběr ze světového tisku

Sexuální útoky na ženy o silvestrovské noci v Kolíně nad Rýnem patří k událostem, jejichž dozvuky pokračávají původní, řekněme kriminální, význam. Kdekdě se cítí povinen je vykládat. Nejen po stránce faktů, ale hlavně po stránce trendů, myšlenek či jazyka.

Příkladem levicově liberální pozice je Jakob Augstein na blogu *Spiegel Online* (*Rozkoš strachu*). Ženy se podle něj ocitly ve vedlejší roli debaty, ba hůř, jsou zneužity podruhé. Rozuměj zneužity rasisty, kteří se přizívají na jejich obraně.

V minulosti převládala biologická rasismus, píše Augstein, teď vládne rasismus kulturní. Dříve se k dělení lidí na vyšší a nižší používaly „vědecké“ metody: měření lebky či genetika. Dnes k dělení kultur na hodnotné a nehodnotné stačí fenomenologické argumenty. „Islámská socializace plodí obraz ženy, který nezřídka vede k takovým zločinům,“ napsal novinář Harald Martenstein. Dřívější rasisté by řekli, že muslimové jsou rozenými zločinci. Dnešní rasisté říkají, že muslimové jsou naučenými zločinci. Společně všem rasistům je dobré svědomí.

Pozoruhodné. Augstein tu naznačuje, že kdo kritizuje postavení žen v muslimských společnostech, je rasista. Přitom kritický argument, že celibát kněží vede v katolické církvi ke zločinům pedofilie, je na liberální levici celkem běžný.

Protějškem Augsteina a ukázkou liberální pozice bez přívlastku je na webu *Osa dobra* Susanne Baumstarková. Vadí jí rasistické štvání, ale též to, řadí-li se do škaltulky rasismu i nepohodlná fakta. Píše tedy o německé novořeči dneška, jež právě po Silvestru v Kolíně začala narážet na své meze. Baumstarková sestavila jakýsi slovníček – ukázky používaných významových posunů a eufemismů.

Z jakékoliv péče o kulturu se stal nacionalismus. Z jakékoliv rozčilení je nenávist. Z objasnění je konspirační teorie. Ze

ZBYNĚK
PETRÁČEK
komentátor LN

ROZCESTNÍK

Z jakékoliv rozčilení je nenávist. Z objasnění je konspirace. Z přetvářky slušnost. Diktátu se říká debata, výmluvě odpovědnost a agitaci žurnalistika

slova zajímavý je surový. Z konzervativní je extrémně pravcový, z extrémně levicový autonomní. Z přetvářky slušnost. Z autokracie demokracie. Vynucené morálce se říká svoboda, diktátu debata, výmluvě odpovědnost a agitaci žurnalistika. Kdo svým argumentem míří k jádru problému, prý štěpí. Kdo skutečně štěpí, je prý odvážný. A kdo projeví skutečnou odvahu, je prý nezodpovědný.

Řeknete si, že z toho mluví rozčilení, a jak víme od TGM, rozčilení není program. Ale něco na těch postřezích je.

Oddechně si u *The New York Times*. Quoc Trung Bui a Claire Cain Millerová rozebírají průzkum sociologů z Michiganské univerzity, který názorně – na grafu i na mapě – ukazuje, jak daleko žijí dnešní Američané od svých rodičů (konkrétně maminek). Ty údaje jsou zajímavé, nabourávají stereotyp Američanů

coby lidí bez kořenů, stále se stěhujících z místa na místo.

Fakta říkají toto: polovina Američanů žije do vzdálenosti 30 kilometrů od své maminky, což je na americké poměry za rohem. Do 75 km od maminky jich žije 60 procent. Jen 30 procent je dále než 200 km, jen 20 procent dále než 600 km, jen 10 procent dále než 1500 km a pouhých 5 procent dále než 2270 km.

Zajímavé je i regionální rozdělení. Nejvíce „mamánků“ je na tradičním Jihu (Mississippi, Alabama, Tennessee a Kentucky), kde statisticky průměrní lidé žijí 10 km od rodičů. Následuje New York, New Jersey a Pensylvánie, kde jsou maminky 13 km daleko. Pak je na řadě Nová Anglie (19 km), státy u Velkých jezer (Illinois, Indiana, Michigan, Wisconsin, Ohio 22 km), Texas a okolí (34 km), přímořský Jih od Floridy po Virginii (37 km), přírjní Středozápad (40 km), pobřeží Pacifiku (42 km) a horské státy od Arizony po Montanu (70 km).

Onen nabouraný stereotyp vysvětlují dva trendy. Za první: rostoucí počet lidí s nižšími příjmy i vzděláním. Za druhé: rostoucí počet rodin s dvojím výdělkem závislých na podpoře rodičů včetně hlídání dětí. Ano, i americké rodiny ze střední třídy, kde oba rodiče pracují, stále víc závisí na maminkách.

A na závěr znovu do Německa, kde poprvé od války vyšel Hitlerův *Mein Kampf* – a nezbudil větší pozornost. Tuto kapitulu už Němci zřejmě strávili. Přesto má Georg Diez na blogu *Spiegel Online* zajímavý postřeh.

Cení si hlavně audionahrávky *Mein Kampf*, kterou četl herec Helmut Qualtinger a jež vyšla na DVD. „Qualtinger předkládá vítězství rozumu nad temnotou, ale to vítězství neslaví,“ píše Diez. „Vžívá se do Hitlerova spílání, ale nechce vědět, kdo byl ten muž. Chce vědět, jak mu mohl někdo uvěřit.“

Množit se memeticky

STANISLAV
KOMÁREK
biolog a filozof

VĚDECKÁ LEKCE

Nedávno jsme si povídali s kolegyní Eliškou Luhanovou o tom, že „memetika“ jako věda v posledku doskómírala na úbytě (její hlavní časopis *Journal of Memetics* zanikl roku 2005). Centrální Dawkinsova myšlenka o memu jakožto replikující se jednotce kulturní informace analogické genu, je však nesporně zajímavá.

Často už tomu tak bývá, že nesmírně zajímavý podnět – třeba Freudovy myšlenky – při důsledné aplikaci vždy a na vše vytvoří nějakou podivnost. Přesto zopakujme nezákladnější teze: mem (třeba písnička, vědecká teze, pomluva atd.) se množí v lidských myslích, jak to jen jde. Memy se navzájem propojují v memplexy, jejich složitější a nějak smysluplné komplexy (křesťanství, zastupitelská demokracie, Wagnerovy opery atd.), které se také nějak snaží kolonizovat lidské mysli. Nauky se takto množily odjakživa: Platón neměl, pokud víme, žádné děti, jen žáky. Univerzita (ale i klášter) funguje v typickém případě tak, že učedníci, kterými se „mistři“ obklopují, s nimi nejsou příbuzní geneticky, ale memeticky. Na prostou novinkou ovšem je, že memeticky se začaly dnes množit celé národy a kulturní okruhy, být se o tom com nemluví.

Jako bychom čím dál zřetelněji tušili, že pokud se nám kulturní indoktrinace přistěhovalců nezdaří, skončíme na evolučním smetišti

Naše evropská společnost jako by přecházela z tradičního biologického na ryze „kulturní“ rozmnožování – memetická, nikoli už sexuální reprodukce je, zdá se, na Západě na pořadu evolučního dne. Proto je pro nás tak zásadně důležitá asimilace migrantů: mají-li hrát roli našich potomků, musejí být jako my, jinak jsme jako „kulturní rodiče“ fatálně zklamali – a zanikneme, nezanechavše potomstva. Evropa, aspoň ta k imigrantům vstřícná („merkelovská“), chce s nimi uzavřít obchod, zdánlivě oboustranně výhodný: přijďte, přijměte naši kulturu a nestě se jí dál, namísto nás a našich biologických dětí (kdo by jim dnes ty zadečkové ještě utíral...). Za to můžete volně užívat jejich výdobytků, svobod, konzumerismu atd.

Proto Evropan vnímá tak nesmírně úkorné přistěhovalce, který sice užívá naše statky (proto se přece přesunul do Evropy: utekl před hladomorem, chudobou či válkou do společnosti obzřetství a míru), ale nechce zaplatit svým plným poevropštěním – to je přece zjevný podvod, kraděže! („Co všechno jsme pro vás udělali, a jak vy nám to oplácíte?“) Přistěhovalce, který se „schválně“ nechce poevropštit, nás chce zlovlně obrát o naši budoucnost! Evropa našťvaná na imigranty, kteří se nechťejí či nedovedou stát do morku kostí Evropany, tak trochu připomíná tradičního otce rodiny, jehož jediný potomek odmítá převzít prosperující firmu a místo toho blábolí něco o umění.

Proto je také Evropa v této věci na všech stranách tak pudově iracionální a vypjatá až k hysterii: jde-li nakonec o věc nejarchaičtější, totiž o rozmnožení a přetrvání, nelze očekávat „rozumné“, v klidu rozvážené a „logické“ řešení. Jako bychom čím dál zřetelněji tušili, že pokud se nám kulturní indoktrinace a asimilace přistěhovalců nezdaří, nezanecháme žádných potomků a skončíme – všichni kolektivně – na evolučním smetišti.